

УЗОРНА ПСИХОЛОШКА СТУДИЈА У ВИДУ ПЕСМЕ

(Милош Марков: *О сџираху сџирах*, Матица српска, едиција Прва књига, Нови Сад, 2020)

Прва збирка песама младог новосадског песника Милоша Маркова (1993), *О сџираху сџирах*, коју је објавила Матица српска у оквиру култне и традицијски дуге едиције „Прва књига“, сведочи о једном свежем изразу и сензибилитету који није по сваку цену вођен литерарним или друштвено пожељним узусима, већ је пример рукописа у којем песник различитим стилским средствима на карактеристичан начин онеобичава и упризорује *неџиџичан* доживљај спољашњег и унутрашњег света једне изразите субјективности. Збирка је структурисана у шест циклуса од којих сви имају по пет песама, изузев другог који броји седам песама. У њима је уочљив жанровско-стилски замах, те се лирски јунак оглашава у песмама и нешто дужег, наративнијег стиха, као и у оним сасвим језгровитим и кратким које наликују својеврсним записима-цртицама. Особито је занимљив претпоследњи циклус *Крџиџене џесме* с песничким текстовима насталим наизглед насумичним, а заправо пажљиво промишљеним ређањем описа појмова из укрштеница. Збирку карактерише једноставна и непретенциозна дикција, али, без обзира на понегде разговорни језик и тон, њена сликовност не искушава границе баналног, већ се све време задржава у јасним оквирима песничког говора. Можда је ово право место да се осврнемо и на сам наслов збирке. Поред тога што наговештава доминантно осећање и тематско-мотивски хоризонт, наслов је изразито звучан и готово мелодичан захваљујући инверзији, али и полиптотону, стилској фигури која се заснива на понављању исте речи у различитим облицима деклинације и конјугације. Премда лексички једноставан, наслов сугерише сложен однос према стварности, тескобан и парадоксалан у свом ковитлацу анксиозности (у лирском јунаку се умножавају *сџирахови од самој сџираха*) и немогућности препуштања животу.

Већ у првом циклусу под називом „Превише волимо живот за некога ко прича да га мрзи“ лирски субјект маркира најуже поље своје заинтересованости: лице и наличје напоредног самопрезира и самољубља, карактеристичног за миленијалце, генерацију „осуђену на пропаст“ услед менталне нестабилности и унутрашњег немира, упркос врхунским интелектуалним и образовним условима и дометима: „Желимо да живимо / стотине живота / А не умемо ни овај један“ („II“). Пет песама првог циклуса означених, уместо наслова, римским бројевима, окупљено је око мотива непосредних егзистенцијалних ломова и нагризајуће отуђености. Збирку отварају изузетно снажне песничке слике, предочене наизменично кроз метафоре, директне идентификације

два разnorodna појма, или кроз сугестивна, експресивна поређења: „Дани су седишта аутобуса / Рекао сам ти / овај град је као болестан човек / који одбија да оде доктору“. У бити постоји велики раскорак између субјективног доживљаја себе и утиска који се одаје: ми смо „глечери младости / у океану жеља“, „иза сваког нашег корака / израста по један вир“, а „из сваког нашег нокта / искачу варнице“, или је лирски протагониста „копно окружено водом“ („II“). Њихова егзистенција је, другим речима, обележена деструктивношћу подједнако колико и аутодеструктивношћу, а прво лице множине из ког се јунак оглашава сугерише готово програмски говор, иступање у име читаве *ошћећене* генерације. У таквом стању рађа се нетрпељивост према другим људима, извесна мизантропија: ми „бежимо од људи“. Описима последица које носе динамика савременог доба, отуђеност и технологизована и „дехуманизована“ стварност, супротстављени су извесно самољубље и егоцентричност модерних појединаца, лирских субјеката, као и осећај свепрожетости света собом.

Други циклус „Преци“ продубљује стање и осећај егзистенцијалне дезоријентисаности и несигурности. Лирски субјект паралисан је пред неискоришћеним потенцијалом и његовим могућностима. У свету у којем он живи – тачније, који је умногоме он сам креирао – пас има озбиљнији поглед на будућност од њега, и он не успева да се ослободи осећаја замора и старости упркос биолошкој младости. Он је „расклопљени човек“ из песме „Апетит“ која на сугестиван начин предочава насиље у патријархалним породицама. Осећај промашености и неприпадања додатно је интензивирао упоређивањем себе са својим прецима („Разговори са човеком без куће“, „Поглед“). То пак није само суочавање властите животне инертности с различитим достигнућима, успесима, подухватима својих предака, колико год неки од њих били екстремни (борба у рату и убиство Турчина, или рођење сина), већ и суочавање две младости, садашњости и прошлости, доживљаја суштине и намене животног тока. То је и свест о емоционалној удаљености од њих („истински их и не познајемо“, каже он у песми „Рођење предака“), али и о својој условљености њима: „Ма колико год нам / из једне руке / израста корење / другом смо везани / за претке“. Баба, деда, прадеда, отац, татка тако постају протагонисти особеног лирског сведочанства и још једног покушаја обрачунавања с властитом пасивношћу. Мотиви непосредних егзистенцијалних и друштвено-политичких ломова садржани су у песми „Бомбе деведесетих“ где је описан замало фаталан сусрет лирског јунака и дизелаша. Потиснут бес према насилништву, хомофобији и историјско-политичкој неправди испливава на видело у сликама веристичког набоја; па ипак, завршница песме сведочи о извесном опраштању и спознаји да можда није до индивидуалних разлика и аутентичног сукоба, већ до колективне трауме, „загађеног тла из ког смо поникли“ и „крвавих година које нисмо прележали“.

Последња песма другог циклуса одличан је „мост“ ка трећем циклусу под називом „Неуверљиви као временске прогнозе“, која сублимира и конкретизује поетске слике прва два циклуса. Краткотрајне и лажне трансформације, маштање о новом животу без сиромаштва и осећаја недовољности тема су песме „У јануару се рађају нови људи“, а занесењачки, наивни студентски доживљај фигуре песника, а онда и разарање те слике, предочени су у песми „Мртви песници или трбухом за крухом“. Изразит осећај за наративно и филмично Марков показује у песми-тетраптиху „Француски филм“, где

је у четири сцене приказан развој једног специфичног мушко-женског односа који оцртава мрачну, готово трагичну женску фигуру у потресној и ефектној завршници: „Барем једном месечно ме позовеш / и причаш како ћеш да промениш све / како је већ требало да родиш дете / и како понекад машташ / да гинеш у саобраћајној несрећи“.

Четврти циклус „Свраб“ доноси песме назване по деловима тела. Свраб је заједнички именитељ и симбол психосоматске узнемирености, телесно испољавање трауме и анксиозности. Он у уводној песми „Фабрика свраба“ поседује и сасвим конкретан, али и метафизички предзнак, што је реализовано у сугестивним сликама и анафорском понављању и набрајању епитета свраба. Лирски јунак не успева да умакне свакодневним поразима и грижи савести: „Од тебе ће бити нешто / мора бити / нешто“. Нарочито је упечатљива језгровита песма „Препоне“ која је по језичком изразу и експресивности на трагу поезије Новице Тадића. Лирски субјект, најзад, у свему тражи скривено значење и пројектује осећај грандиозности на свет око себе, идентификујући се с различитим појавама и елементима, чиме надомешћује инхерентну празнину коју осећа („Ногe“).

Пети циклус „Крштене песме“ представља успешно захватање у неоавангардни дискурс и нуди увид у песничку (само)свест о локалном песничком наслеђу (новосадска неоавангардна сцена), али истовремено представља низ поетичких и аутопоетичких исказа изречених посредством својеврсне игре-слагалице или експеримента, с обзиром на то да је свих пет песама овог циклуса посвећено темељним литерарним појмовима, као што су књижевност, песник или реч. Без обзира на тобоже механичко склапање ових песничких текстова, песме овог циклуса имају одређену *драматургију* и градативну линију: *реч* из истоимене песме је тако: „Мајка / мати / Жбунаста биљка на дрвету / Обимна и издашна / Мера за старање / Међународна ознака за крој / Покриће за злочин / Главни град тежине / Пртљаг обољења / Ознака за часове / Грађевина ока / Владарка убијена у сукобима“. Милош Марков у овом циклусу истовремено као да и пружа и тражи одговоре на кључна поетичка питања; песме садрже мноштво означитеља (описа из укрштенице) који се концентришу око означеног, предоченог у наслову песме.

Завршни, шести циклус „Карантин“ без сумње је писан у пандемијским условима и нуди неколико дужих, али и краћих песама које су у формату цртице или записа. Стање карантина и нужне затворености интензивира већ постојеће крхко стање лирског јунака, парадоксално бивајући и коначно олакшање, објективно и разумно оправдање за инерцију и неоствареност. Коначно одустајање и одбацивање одговорности за властит животни ток закључено је у последњој песми збирке у којој се песнички субјект обраћа претпостављеним читаоцима у исповедном тону, а њене завршне речи настављају да одзвањају попут опомене: „Засигурно бих вам признао / [...] / И да ми је лакше / да је моја пропаст / само део / урушеног човечанства // Признао бих вам све / да се не бојим“.

Не долази, нажалост, до сазревања бића, лирски јунак до краја збирке остаје у егзистенцијалном, емотивном и чак онтолошком ћорсокаку. Штавише, у њему му је и угодно, то се открива у завршним песмама, без обзира на то што се у његовој свести истовремено зачињу диференцијална сазнања о томе *како би требало да буде*. У том смислу,

далекосежна запитаност и забринутост песничке фигуре због неумитности дезинтеграције и својеврсног нестајања испостављају се јаловим, непотребним. Кључни метафорични означаилац песама јесте страх, тачније: много страхова, у којима се сусрећу узвишено и банално као именитељи света према ком се задржава критички, на моменте и ангажован однос. С друге стране, песник проницљиво повезује удаљене тачке – хронолошке, географске, културолошке – и потчињава их својој урбаној, једноличној свакодневици. Овај контраст читаву збирку учвршћује и уметнички оплемењује. Књига песама *О сѝраху сѝрах*, најзад, вреди и као узорна психолошка студија у песничком облику, тачна и храбра представа душе савременог младог човека, а Милоша Маркова сврстава у ред најистакнутијих овогодишњих песника-дебитаната.